

training process in order to preserve and strengthen the health of student youth. Sectional work chosen by the student should gradually expand, as it has been implemented in developed world and European countries.

Key words: *physical culture; physical education; sport; student; teacher; health; higher educational institution; European integration; independent work; branch of science; sports base*

*Одержано редакцією 08.08.2017
Прийнято до публікації 22.08.2017*

УДК 316.334 (045)

ГОРДІЄНКО Тетяна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Україна;
БІЛОУСОВА Надія Валентинівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** Розглянуто основні освітні інноваційні технології навчання й виховання, які можуть використовуватись під час освітнього процесу з молодшими школярами. Визначено сутність понять «педагогічні технології», «інновації», «інноваційні технології». З'ясовано основні методологічні вимоги, які висуваються до інноваційних технологій: концептуальність, системність, можливість управління, ефективність, відтворюваність, візуалізація. Визначено методики і технології, які сприяють створенню умов для реалізації та самореалізації особистості, її самовдосконалення й саморозвитку. Розкрито роль і значення окремих інноваційних технологій. Запропоновано ефективні методи і форми навчання молодших школярів. На рівні перспектив подальшого дослідження проблеми виокремлено проблему розроблення нових педагогічних перспективних методик навчання й виховання, визначення їх впливу на розвиток молодшого школяра.*

***Ключові слова:** технології; педагогічні технології; інноваційні технології; інноваційна діяльність; молодші школярі; освітній процес; потенційні можливості; розвивальне навчання; гуманна педагогіка.*

Постановка проблеми. Національна система освіти стоїть перед необхідністю не лише розроблення і втілення нової моделі педагогічного процесу, а й принципової зміни соціальної функції освіти. Кінцевою метою навчання повинна стати підготовка високоосвіченої, професійно спрямованої особистості, спроможної знайти своє місце у складних умовах життєвих реалій. Шляхи оптимізації цього процесу полягають у підвищенні його продуктивності за рахунок широкого впровадження інноваційних методик в освітянську галузь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині проблема застосування інноваційних технологій є надзвичайно актуальною. З поставленого питання окреслюємо ряд напрямів дослідження: поняття «інноваційні процеси» у педагогічній науці (В. Беспалько, І. Дичківська, В. Загвязинський, І. Лернер, М. Скаткін, В. Сластьонін, В. Химинець); освітні технології (М. Ігнатенко, Б. Ліхачов, В. Монахов, О. Пехота, Г. Селевко, С. Сисоєва); педагогічна інноватика (О. Арламов, М. Бургін,

В. Журавльов, А. Ніколс, Н. Юсуфбекова та ін.); інтерактивні технології навчання (О. Пометун).

Мета статті – розкрити роль і узагальнити значення інноваційних технологій в освітньому процесі початкової школи, визначити і запропонувати найбільш ефективні методи і форми навчання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Важливим завданням фахового становлення вчителя початкової школи є його особистісний розвиток. Для цього у процесі підготовки до продуктивної діяльності вчителю необхідно оволодіти інноваційними технологіями як інструментарієм вирішення цих завдань, що підвищить його фахову компетентність і рівень професійної майстерності.

Нині в педагогічній літературі дуже часто можна зустріти поняття «новація», «інновація», нововведення. На думку науковців, новація – це засіб, метод, методика, технологія, програма, а інновація – це процес освоєння новації.

Поняття «педагогічні технології» або «технології педагогічного процесу» можуть бути визначені як науково обґрунтовані системи діяльності, які використані особистістю з метою оптимізації процесу. Технологія є науково і практично обґрунтованою системою діяльності, що застосовується особистістю з метою перетворення навколишнього середовища, вироблення матеріальних чи духовних цінностей [1, с. 122].

Педагогічні технології включають такий понятійний ряд: суб'єкти освітньої діяльності, їх зміна в освітньому процесі, педагогічний процес, технології педагогічного процесу. Застосування технологічного підходу дозволяє відкрити нові можливості для концептуального і проектувального опанування різноманітних сфер педагогічної й соціальної дійсності. За структурою педагогічна технологія складається з трьох компонентів: наукового (технологія є науково розробленим вирішенням визначеної проблеми, на основі досягнень педагогічної теорії та передової практики), формалізовано-описового (технологія є моделлю, вербальним, текстовим, схемним описом мети, змісту, методів і засобів, алгоритмів дій, що застосовуються для досягнення запланованих результатів) і процесуально-діяльнісного (технологія виступає як процес здійснення діяльності об'єктів і суб'єктів, їх цілепокладання, планування, організації, реалізації мети й аналізу результатів) [2, с. 30].

Слово інновація в перекладі з латинської означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу [3]. Цілий ряд авторів, зокрема й В. Кукушкіна, вважають, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним методологічним вимогам: концептуальність, системність, можливість управління, ефективність, відтворюваність, візуалізація. Т. Захарчук називає цілий ряд методик і технологій, що сприяють створенню умов для реалізації та самореалізації особистості, її самовдосконалення й саморозвитку. До них відносять: вальдорфська педагогіка, технологія саморозвивального навчання Г. Селевка, колективний спосіб навчання (О. Рівін, В. Дяченко), ігрові технології, технологія саморозвитку Марії Монтессорі, технологія модульного і модульно-розвивального навчання, проектні технології, розвивальне навчання, технологія рівневої диференціації М. Гузика, технологія індивідуалізації навчання А. Границької, технології проблемного навчання, сугестивні технології, продуктивна освіта, особистісно орієнтоване розвивальне навчання І. Якиманської, школа «діалогу культур», інтерактивні технології [3].

Інноваційна діяльність – це специфічна діяльність, яка потребує від педагога вміння критично мислити, бути готовим упроваджувати нововведення в освітній процес школи, втілювати нові технології навчання й виховання.

Розглянемо інноваційні технології, які, на наш погляд, дозволяють удосконалити освітній процес у початковій школі.

Інтерактивна технологія є однією з основних у процесі навчання молодших школярів. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що в процесі навчання відбувається взаємодія всіх учасників. Відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання, навчання у співпраці. Учень перетворюється в суб'єкта навчального процесу. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності.

Інтерактивність у навчанні доцільно розглядати як здатність до діалогової взаємодії. Інтерактивна технологія базується на застосуванні таких методів і прийомів, де вчитель поступається місцем активності учням. М. Кларін інтерактивні методи навчання поділяє на основі принципу активності на методи фізичної, соціальної, пізнавальної активності. До фізичних методів відносяться: зміна робочого місця, запис, малювання. До методів соціальної активності – запитання учнів, відповіді. До методів пізнавальної активності – доповнення учасниками викладеного матеріалу, виступ як джерело досвіду, самостійний пошук розв'язання проблеми [3].

Дослідники О. Пометун і Л. Пироженко [4] поділили інтерактивні технології навчання на чотири групи: технологія кооперативного навчання, технологія ситуативного моделювання, технологія опрацювання дискусійних питань, технологія колективно-групового навчання.

До найбільш поширених методів інтерактивної технології, на нашу думку, доцільно віднести: роботу в парах, трійках, у змінюваних (ротаційних) групах; «два-чотири-всі разом», «акваріум», «асоціативний куш», «читання з зупинками», «мікрофон», «незакінчені речення», «займи позицію», «карусель», «круглі столи», «кейс-метод», «мозаїка», «джигу», інтерв'ювання, дискусії, метод проєктів, «мозковий штурм», «велике коло», навчання в малих групах, дебати, портфоліо та ін. Ці та інші інтерактивні технології потребують певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для якісної підготовки вчителів. Деякі педагоги переконані, що краще старанно підготувати декілька інтерактивних занять у навчальному році, ніж часто проводити похапцем підготовлені «ігри».

Експериментальна технологія є ефективною й підвищує якість засвоєння навчального матеріалу за рахунок того, що вона зорієнтована на діяльність. Особливість експериментальної технології полягає в тому, що вона спроектована на процес досягнення мети. До методів експериментальної стратегії належать: дослідницькі проєкти, драматизація, експеримент, педагогічні ситуації, рольові й ділові ігри.

Одним з основних завдань функціонування модульно-рейтингової та моніторингової систем в організації навчального процесу є активізація самостійної роботи студентів, тобто технологія самостійного навчання. Ця технологія дозволяє набувати і поглиблювати знання, допомагає ефективно розвивати інтелектуальні якості і розумові здібності, виступає засобом творчого розвитку особистості [5, с. 42].

Запровадження модульно-рейтингової та моніторингової систем в діяльність усіх структур освітянської галузі, актуалізація інтерактивної, експериментальної технологій і технології самостійного навчання дає можливість отримати на високому якісному рівні об'єктивну оцінку стану освітньої галузі, визначити її потенційні можливості й оперативно вносити корекцію у процес управління освітою в Україні, тим самим створюючи умови для її оптимізації.

У педагогічному процесі багатьох навчальних закладів останнім часом зростає популярність і набуває поширення технологія проєктного навчання – особистісно орієнтований метод навчання й виховання, що заснований на самостійній діяльності учнів у розробленні проблеми й оформленні певним чином практичного результату у вигляді розробки. Нині це одна з провідних технологій у процесі інтерактивного навчання.

Найважливішими завданнями освіти є формування предметних і універсальних способів дій, що забезпечують можливість: одержання не лише повноцінної якісної освіти в основній школі, а й формування освітніх компетентностей учнів; створення психолого-педагогічних умов для індивідуального розвитку дитини; формування науково-дослідницьких умінь під час реалізації короткотривалих дослідницьких, творчих та інформаційно-пізнавальних проектів, практичних робіт, спостережень і дослідів, екскурсій; формування вмінь виокремлювати найважливіші ознаки предметів і явищ навколишньої дійсності, моделювати їх; оволодіння початковими науково-дослідницькими вміннями під час проведення власних досліджень, практичних робіт, спостережень і дослідів. Це сприяє самовираженню, формування навичок спілкування, готовності до творчості, реалізації особистісно орієнтованого підходу до навчально-виховного процесу, створенню умов для самопізнання й саморозвитку дитини.

Нині метод проектів набув великої популярності завдяки поєднанню теоретичних знань із їх практичним застосуванням (Є. Расіна, М. Леоньєва С. Пілюгіна, Є. Полат, Т. Ремех та ін). Педагоги-практики вважають, що метод проектів стимулює до розв'язання проблем, які потребують певної суми знань, розвиває критичне мислення, формує навички роботи з інформацією (добір потрібної інформації, її аналіз, систематизація), допомагає вирішувати пізнавальні й творчі завдання у співпраці під час виконання різних соціальних ролей.

Освітні проекти спрямовані на оволодіння різними способами творчої, дослідницької, експериментальної діяльності, духовне і професійне становлення особистості через активні дії й створення суб'єктом власної стратегії навчання. Метод проектів передбачає досягнення дидактичної мети через детальне розв'язання проблеми, яка повинна завершитись цілком реальним практичним результатом, оформленим відповідним способом.

Останнім часом набула популярності теорія розв'язання винахідницьких задач (ТРВЗ), яка широко застосовується у ВНЗ, школах. ТРВЗ заснована в 1946 році Г. Альтшуллером як методика винахідництва для розв'язання технічних проблем. ТРВЗ-комплекс складається з двох систем вправ: на розвиток мислення і на розвиток уяви. Особливості комплексу полягають у тому, що навчальний матеріал перебудовується в систему проблемних задач. В основі цієї моделі лежить принцип засвоєння учнями алгоритму розв'язання творчих завдань. За допомогою ТРВЗ успішно вирішуються завдання проблемного і розвивального навчання. При цьому успішно застосовуються такі методи, як метод асоціацій чи каталогу, «мозковий штурм», порівняння властивостей різних об'єктів за аналогією, метод емпатії, моделювання маленькими чоловічками, метод оператор РЧВ (розмір, час, вартість), «Так – ні», «Добре-погано», морфологічний аналіз. Головними принципами ТРВЗ є розв'язання суперечностей, системності (уміння бачити навколишній світ у взаємозв'язку всіх його елементів), пошуку необхідного в даній ситуації резерву [1, с. 146].

А. Хуторської виділяє модель евристичного навчання. Сутність технології полягає у створенні ситуацій із творчою реалізацією потенційних можливостей. Серед ключових методів евристичного навчання найбільш популярними, на думку П. Гусака, Л. Гусак, О. Белкіної-Ковальчук, Т. Воробйової є методи емпатії, смислового бачення, образного бачення, символічного бачення, придумування, «Якби...», метод гіперболізації, евристичного спостереження, порівняння, дослідження, конструювання понять, контролю й самооцінювання. Результат їх застосування – створений учнями освітнього продукту: ідея, гіпотеза, експеримент, твір, малюнок, виріб.

Основними положеннями гуманно особистісної технології (на основі гуманної педагогіки Ш. Амонашвілі) є такі: закони вчителя: любити дитину, розуміти дитину, підходити до дитини; заповіді: вірити в безмежність дитини, у свої педагогічні

здібності, з оптимізмом; у силу гуманного підходу до дитини; опори в дитині: прагнення до розвитку, дорослішання, свободи; особистісні якості вчителя: доброта, відвертість, щирість, вірність. Методологічні основи гуманної педагогіки є такі положення: навчання дітей із шести років; стимулювання активності й самостійної діяльності учнів; включення типових помилок, що привчає учнів самостійно мислити, слухати, перевіряти, критично сприймати інформацію; безоціночне навчання [6].

Система розвивального навчання Д. Ельконіна – В. Давидова ґрунтується на концептуально новій системі навчання з напрямом, що обернений традиційному: від загального до конкретного, від системного до одиничного. Метою розвивального навчання за цією технологією є формування в дітей основ теоретичного мислення як здатності розуміти сутність явищ і процесів, діяти у відповідності до цієї сутності. Засвоєння теоретичних знань за допомогою відповідних дій вимагає орієнтації на істотні відносини предметів, що вивчаються, що передбачає аналіз, планування і рефлексію змістового характеру. Розвивальне навчання спрямоване на розвиток цілісної сукупності всіх якостей особистості: знань, умінь, навичок, способів розумової діяльності, емоційно-моральної сфери, діяльнісно-практичної сфери. При цьому важливо орієнтуватися на зону найближчого розвитку, щоб учень спирався на наявні знання й уміння, міг виконати ті завдання, які запланував учитель [7].

Як стверджує П. Гусак, основними методами, які використовуються в рамках розвивального навчання, є проблемний виклад матеріалу, який спонукає до колективної мисленнєвої діяльності й формування міжособистісних відносин у навчальному процесі, моделювання навчальних задач [8, с. 132]. Також, на нашу думку, доцільно користуватися методом вирішення навчальних задач, моделюванням, дискусією, дослідженнями. У реалізації цілей розвивального навчання центральне місце відводиться пізнавальній діяльності як процесу систематичного засвоєння знань, умінь, соціального досвіду, необхідних для соціалізації особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сучасні інноваційні технології дозволяють підняти на більш високий рівень освіченість учнів, сприяють їхній творчій активності, процесу соціальної адаптації, розвитку відповідальності за власне життя, формуванню вміння приймати рішення, швидкому орієнтуванню в навколишньому середовищі. Уважаємо, що подальшими перспективними напрямками досліджень є вдосконалення й розроблення нових перспективних педагогічних методик навчання та виховання, визначення їх впливу на розвиток молодшого школяра.

Список використаної літератури

1. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі : навч.-метод. посіб. / укладач Т. В. Гордієнко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 186 с.
2. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України / Ю. В. Бистрова // Право та інноваційне суспільство. – 2015. – № 1. – С. 27–33.
3. Інноваційні технології навчання в сучасній школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/263> – Назва з екрану.
4. Пометун О. Інтерактивні технології навчання : теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ : А.П.Н., 2002. – 136 с.
5. Козак Л. В. Інноваційні технології навчання у підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності / Л. В. Козак // Педагогічний проце : теорія і практика. – 2014. – Вип. 4. – С. 40–45.
6. Амонашвілі Ш. О. Школа життя / Ш. О. Амонашвілі. – Хмельницький : Подільський культурно-просвітницький центр ім. М. К. Реріха, 2002. – 170 с.
7. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / В. В. Давыдов. – Москва : ИНТОР, 1996. – 544 с.
8. Інноваційні технології навчання учнів початкових класів : монографія / [П. Гусак та ін.] ; за ред. П. Гусака. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 276 с.
9. Подковко Х. В. Інноваційні технології навчання в контексті компетентнісного підходу в освіті / Х. В. Подковко // Медична освіта. – 2016. – № 1. – С. 41–43.

10. Покроєва Л. Д. Інноваційні технології навчання в системі післядипломної педагогічної освіти / Л. Д. Покроєва, М. Є. Смирнова // Імідж сучасного педагога. – 2014. – № 8. – С. 15–17.

References

1. Gordienko, T. V. (2017). *Methodology of studying the educational field «Social Science» in elementary school: teaching method. manual*. Nizhyn: NDU them M. Gogol (in Ukr.)
2. Bystrov, Yu. V. (2015). Innovative Methods of Teaching in the Higher School of Ukraine. *Pravo ta innovatsiyne suspil'stvo (Law and Innovation Society)*, 1, 27–33 (in Ukr.)
3. *Innovative learning technologies in a modern school*. Retrieved from <http://social-science.com.ua/article/263>
4. Pometun, O., & Pyrozhenko, L. (2002). *Interactive Learning Technologies: Theory and Practice*. Kyiv: A.P.N. (in Ukr.)
5. Kozak, L. V. (2014). Innovative teaching technologies in the training of future teachers of preschool pedagogy and psychology for innovative professional activities. *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka (Pedagogical process: theory and practice)*, 5, 40–45 (in Ukr.)
6. Amonashvili, Sh. O. (2002). *School of life*. Khmelnytsky: Podolsky cultural and educational center named after them M. K. Roerich (in Ukr.)
7. Davydov, V. V. (1996). *Theory of Educational Learning*. Moscow: INTR (in Russ.)
8. Gusak, P. et al. In P. Husak (Ed.). *Innovative technologies of primary school students' education*. Lutsk: Tower-Print (in Ukr.)
9. Podkovko, H. V. (2016). Innovative learning technologies in the context of a competent approach in education. *Medychna osvita (Medical education)*, 1, 41–43 (in Ukr.)
10. Pokroeva, L. D. (2014). Innovative technologies of education in the system of postgraduate pedagogical education. *Imidzh suchasnoho pedahoha (Image of a modern teacher)*, 8, 15–17 (in Ukr.)

Abstract. *Hordiyenko T. V., Bilousova N. V. Implementation of innovative technologies in the educational process of the initial school*

Introduction. *The national education system faces the need not only to develop and implement a new model of pedagogical process, but also to fundamentally change the social function of education. The ultimate goal of training should be the preparation of a highly educated, professionally oriented personality, able to find its place in the difficult conditions of life realities. The ways of optimization of this process are to increase its productivity due to the wide introduction of innovative methods in the educational sector.*

Purpose. *To reveal the role and generalize the significance of innovative technologies in the educational process of elementary school, to identify and propose the most effective methods and forms of training for junior pupils.*

Results. *Nowadays in pedagogical literature it is very often possible to find the concept of «innovation», «innovation», innovation. According to the teachers, innovation is a means, method, methodology, technology, program, etc., and innovation is a process of mastering innovation. The notion of «pedagogical technologies» or «technologies of the pedagogical process» can be defined as scientifically grounded systems of activity that are used by a person in order to optimize the process. Technology is a scientifically and practically substantiated system of activity that is used by a person for the purpose of transformation of the environment, the development of material or spiritual values.*

Originality. *We have reviewed innovative technologies that, in our view, allow us to improve the educational process in elementary school. In our opinion, it is advisable to use the method of solving educational problems, modeling, discussion, experiments. In the realization of the goals of developing education, the central place is allocated to cognitive activity as a process of systematic learning of knowledge, skills, social experience necessary for the socialization of the individual.*

Conclusion. *Modern innovative technologies allow to raise the students' higher level of education, promote their creative activity, the process of social adaptation, development of responsibility for their own lives, the formation of the ability to make decisions, rapid orientation in the environment, etc. The use of innovative teaching technologies in the work of the teacher allows him to realize himself as a personality, and therefore, to see the personal value of his pupils; develops a habit of actively, creatively, creatively, rationally think and act. The development and application of innovative technologies should be of a systemic nature, which will enhance the teaching and methodological level and ensure a stable connection between all components of the educational process and, as a result, increase its manageability and efficiency.*

We believe that further promising areas of research are to improve and develop new perspective pedagogical methods of education and education and to determine their impact on the development of junior schoolchildren.

Key words: *technologies; pedagogical technologies; innovative technologies; innovative activity; junior schoolchildren; educational process; potential opportunities; developmental education; humane pedagogy.*

*Одержано редакцією 22.08.2017
Прийнято до публікації 04.08.2017*

УДК 364.69(045)

DEMCHENKO Iryna,
Ph.D., professor of Special Education, Pavlo
Tychyna Guman State Pedagogical University,
Ukraine

CIVILIZATION APPROACH TO THE EVOLUTION OF THE VIEWS OF SOCIETY ON DISABILITY

***Анотація.** На підставі аналізу історичної, філософської, психологічної та педагогічної літератури розглянуто еволюцію видів суспільства і держави для осіб з особливостями психофізичного розвитку. Схарактеризовано цивілізаційний підхід як єдність прогресивного процесу розвитку людства, у якому виділено окремі стадії циклічного розвитку суспільства: період формування суспільства, період зрілості суспільства, промисловий, постіндустріальний та інформаційний періоди.*

***Ключові слова:** цивілізаційний підхід; періодизація; види суспільства; еволюція; інклюзія; порушення; психофізичний розвиток; інтеграція.*

Introduction. The current stage of development of Ukraine – a thorny way of establishment of a democratic state, the main objective of which is to create appropriate conditions for the fullness vital activity and creative self-realization of all segments of civil society, in which people with disabilities need a comprehensive attention and care on the part of social institutions. In the history of mankind is accumulated a great diversity of views of humanistic content for disabled persons, that certifies certain level of civilization development of separate countries, empires, unions and the international community as a whole.

Analysis of recent researches. The value of historical knowledge of the past is recognized by many scientists (V. Bondar, A. Gavrillov, A. Kolupaeva, V. Syniov et al.), because «history is absolutely necessary to prepare us for assimilation of the experience, to guide us until we will not assimilate it, that is during the entire life» [2, p. 36], «value-based approach to the history gives an opportunity to fully use its educational potential» [3, p. 182].

Among domestic researchers and practitioners should be highlighted M. Avramenko, S. Bogdanova, A. Dikova-Favorska, Ye. Libanova, O. Makarova, S. Melnik, K. Mishchenko, V. Skuratovskii, V. Sushkevych, N. Teplova, which learned various aspects of social protection of persons with disabilities.

Thus, **the purpose** of the article is an appeal to history of society and state attitude to people with peculiarities in psychophysical development from the standpoint of civilized approach that will make possible to identify and summarize the prerequisites of becoming inclusive education as a socio-pedagogical phenomena.

Problem statement. From the beginning of the origin of social formations as a result of various factors influence a lot of people had certain health defects. Treatment to them in